

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Н.В. Кудикіної про кандидатську
дисертацію Н. К. Мар'євич з теми “Підготовка майбутніх учителів початкових
класів до організації музично-ігрової
діяльності молодших школярів” зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика
професійної освіти

Демократичні тенденції соціального розвитку України зумовили зміни цінностей суспільства та цілей освіти. Гуманістичне оновлення школи неможливе без актуалізації внутрішнього потенціалу учнів у процесі тих діяльностей, які природно забезпечують саморозвиток дитячої особистості. До школи дитина набуває унікального досвіду ігрової діяльності, яка є своєрідним і незамінним засобом її самовиховання, самонавчання, самопізнання, самореалізації. Зорієнтована на дитину чотирирічна початкова освіта прагне цілеспрямовано використовувати гру у навчально-виховному процесі, оскільки вона має великий педагогічний потенціал і найбільшою мірою створює для учнів атмосферу психологічного комфорту. З огляду на це дисертаційна робота Наталії Костянтинівни Мар'євич присвячена дослідженню актуальної в науковому і практичному аспектах проблеми – підготовці майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів.

У площині теорії і практики професійної освіти виявляються суперечності щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів (с. 2) і в цьому ключі пропоноване дослідження є також актуальним.

Відзначимо, що в останні десятиліття плідно розвивається теорія і методика професійної освіти через дослідження проблем підготовки педагогів до використання гри у навчально-виховному процесі початкової школи, проте більшість наукових пошуків присвячені питанням забезпечення ефективності викладання окремих навчальних предметів (мови, математики, літературного читання та ін.) через використання ігор різних видів. Останнім часом дослідники зацікавилися й методикою організації ігрової діяльності предметів естетичного циклу і саме цей аспект професійної освіти нині потребує пильної уваги і вчених, і викладачів.

Робота Н. К. Мар'євич в цьому сенсі є цікавим і своєчасним дослідженням. І те що авторка обрала саме школу 1-го ступеня як підґрунтя для формування музично-естетичної компетентності учнів, що передбачено Державним стандартом початкової загальної освіти, викликає схвалення і задоволення. Схвально те, що розглядається важлива і малодосліджена проблема теорії і методики професійної освіти, а задоволення викликає прагнення

дослідниці спеціально організованою науковою роботою розв'язати цю проблему. Означене прагнення підтримувало пошукову активність здобувачки протягом вельми довгого часу – тему дисертації узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні протоколом № 10 від 23.12.2008 р., а захист відбувається у вересні 2015 року.

Рецензовану дисертаційну роботу ми розцінюємо як вдало організоване наукове дослідження з вагомим практичним результатом, адже проблема, що розглядається, ще слабо реалізується в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів до практичної діяльності у початковій школі, і все те, що зробила авторка у своєму дослідженні, розцінюється нами як новизна в педагогічній науці.

Дисертація Н. К. Мар'євич має логічно визначену структуру (вступ, 3 розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел, 19 додатків. Робота містить 13 рисунків, 8 таблиць. Загальний обсяг дисертації становить 265 сторінок, з яких основного тексту – 190 сторінки. За змістом структурні частини роботи відповідають загальноприйнятим вимогам.

У вступі чітко визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, що свідчить про те, що автор дисертації добре розуміє проблему й ті питання, які необхідно досліджувати.

Авторкою використано широку джерельну базу (список використаних джерел містить 315 найменувань) для досягнення мети і розв'язання завдань дослідження. Аналіз тексту дисертації Н. К. Мар'євич засвідчує її вміння добирати і аналізувати психолого-педагогічні джерела та нормативні документи з організації освіти, висловлювати власний погляд на досліджувану проблему, робити узагальнення і висновки.

У першому розділі – “Теоретико-методологічні основи проблеми дослідження” Н. К. Мар'євич розкриває теоретичні положення щодо естетико-педагогічної підготовки вчителя початкових класів, поглиблює уявлення про музично-ігрову діяльність учнів, розкриває психологічні особливості організації та педагогічного управління ігровою діяльністю молодших школярів.

З'ясовуючи зміст понять “музично-ігрова діяльність молодших школярів”, “готовність майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів” та ін. авторка подає традиційне трактування цих дефініцій, але під кутом зору досліджуваної проблеми. При цьому виявляє достатній рівень узагальнення й уміння аналізувати погляди різних учених.

Як підсумок аналізу першого розділу констатуємо, що дослідниця підвела солідну теоретичну базу під пропоновані педагогічні умови та обґрунтовано їх розкрила.

Поєднання аналізу сучасного стану підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів і рівня рівні готовності студентів до організації музично-ігрової діяльності учнів школи першого ступеня дозволило Наталії Костянтинівні аргументовано довести складність досліджуваної проблеми і необхідність особливої методики реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів до означеної діяльності.

Другий розділ присвячено визначенню педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації дитячої музично-ігрової діяльності. Перебіг наукового пошуку спонукає автора до розробки моделі підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, яка охоплює такі компоненти: знаннєво-підготовчий, технологічно-практичний, креативно-організаторський етапи); визначенні педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, до яких належать реалізація гносеологічно-знаннєвого підходу до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів у процесі загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя; забезпечення рефлексивної готовності майбутнього вчителя початкової школи до організації музично-ігрової діяльності дітей у процесі становлення педагогічної майстерності; розвиток у студентів методичної вправності щодо організації музично-ігрової діяльності учнів на основі інтегрованого підходу до навчально-виховної роботи в школі першого ступеня; впровадженні креативного підходу до організації позааудиторної роботи зі студентами на музично-ігровій основі); розробці критеріїв (ціннісне усвідомлення виховного значення музично-ігрової діяльності; оволодіння якісною інтегративно-теоретичною підготовкою; здатність до практичного керівництва музично-ігровою діяльністю; стійка орієнтація на самовдосконалення і творче зростання). На наш погляд, розробка моделі в дисертаційному дослідженні відзначається суттєвою теоретико-методологічною продуктивністю, оскільки моделювання у професійній освіті розглядається як непрямий, опосередкований метод наукового пізнання об'єктивних педагогічних явищ, суть якого полягає в заміщенні досліджуваного педагогічного об'єкта іншим, спеціально для цього створеним.

Третій, останній розділ, який видається особливо змістовним і ґрунтовним, містить реалізацію авторської ідеї підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів – і це основне досягнення дисертантки. У

розділі сформульовано вихідні положення експериментальної методики реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, окреслено основні складники пропонованої методики, яка передбачає послідовне використання в процесі знаннєво-підготовчого, технологічно-практичного, креативно-організаторського етапів підготовки студентів авторських прийомів та алгоритмів організації їхньої роботи під час викладання дисциплін циклу професійно-орієнтованої підготовки, виконання дослідницьких проєктів, вивчення варіативної навчальної дисципліни “Практикум з організації музично-ігрової діяльності учнів початкової школи” та ін.

Схвалення заслуговує виокремлення критеріїв вивчення кожного структурного компонента готовності майбутнього вчителя початкових класів до організації музично-ігрової діяльності дітей (критерієм естетичної спрямованості педагогічної дії вчителя визначено ціннісне усвідомлення виховного значення музично-ігрової діяльності; критерієм когнітивно-мистецької обізнаності – оволодіння якісною інтегративно-теоретичною підготовкою; креативно-методична вмільсть визначається за критерієм здатності до практичного керівництва музично-ігровою діяльністю; критерієм рефлексивно-регулятивної активності – стійка орієнтація студента на самовдосконалення та творче зростання).

На підставі аналізу результатів діагностичних процедур, здійснених з урахуванням виокремлених критеріїв і показників готовності майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності, було визначено якісно своєрідні рівні зазначеної готовності (елементарно-невизначений, початково-індиферентний, достатньо-репродуктивний, творчо-конструктивний)

Аналіз матеріалів контрольного експерименту засвідчує позитивні зрушення, що відбулися в експериментальній групі в результаті формувальної частини експериментальної роботи. Яка здійснювалась через на знаннєво-підготовчий, технологічно-практичний та креативно-організаторський етапи з дотриманням пропонованих педагогічних умов.

Процедури математичної обробки експериментальних матеріалів підтверджують статистичну значущість зрушень у рівнях готовності студентів експериментальної групи до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, водночас зміни в рівнях готовності студентів контрольної групи до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, які відбулися протягом формувального етапу експерименту, не є статистично значущими.

На наш погляд, завдання, поставлені авторкою в дисертації, виконано й теорія і методика професійної освіти у вищій школі поповнилася новим цікавим дослідженням.

Висновки, зроблені за результатами експериментально-дослідного навчання, суттєві, логічні, переконливі, усі вони впливають зі здобутих, відповідно оброблених і проаналізованих даних експерименту.

Вірогідність одержаних результатів забезпечується теоретико-методологічними основами дослідження, застосуванням системи методів, що взаємодоповнюють один одного, адекватних його цілям і завданням, якісним і кількісним аналізом відповідного фонду фактів, одержаних авторкою у процесі дослідно-експериментальної роботи та впровадженням розробленої дисертанткою методики в практику вищої школи.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювались через публікацію статей в наукових фахових виданнях, тез доповідей, участі у науково-практичних конференціях різних рівнів, через роботу методичних об'єднань учителів початкових класів та ін.

Загальні висновки, зроблені автором, логічно вибудовані та чіткі, окреслюють перспективи подальшого наукового пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів і характер їх практичної значущості не викликають сумнівів.

Аналіз тематики публікацій Н. К. Мар'євич свідчить про їх відповідність вимогам ДАК України. Публікації дисертантки досить повно відображають зміст, етапи та основні результати дослідження. Довідки про впровадження результатів відповідають меті дослідження й підтверджують його результативність.

Попри загалом високу оцінку дисертаційної роботи Н. К. Мар'євич висловимо деякі зауваження і побажання.

1. Відзначаючи достатню наукову ерудицію здобувачки, її аналітичні здібності, зауважимо, що в роботі бракує аналізу наукових праць учених з організації позаурочного навчально-виховного процесу, повноти розкриття спільного й відмінного в організації музично-ігрової діяльності на уроках та у позаурочний час.

2. Для достовірності результатів дослідження велике значення має те, на яке розуміння робочих понять воно спирається. У наукознавстві понятійно-категоріальний апарат визнаний одним із провідних пізнавальних засобів, що застосовуються в науковій праці і відіграє істотну роль в отриманні об'єктивно істинних наукових знань. З огляду на це бажано було в дисертаційному дослідженні глибше розкрити сутність і зміст понять "структура матриці музичної гри" (с. 70, с. 90, с. 91 та ін.) та "ігротехніка" (с. 6), якими послуговується автор у викладі тексту дисертації.

3. На сучасному етапі техніко-технологічного розвитку суспільства для всіх сфер життя, й для вищої освіти зокрема, актуальним є застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Нині більшість викладачів вільно користуються комп'ютером та його технологічними можливостями. Розкриваючи методику підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів, доцільно було б висвітлити можливості використання веб-квестів у розв'язанні конкретних завдань теоретичної і практичної підготовки студентів.

4. Здобувачка виконувала експериментальне дослідження у вищих педагогічних навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Рівненський державний гуманітарний університет), а крім цього у коледжах (Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського, Гуманітарно-педагогічний коледж Мукачівського державного університету), що теж належать до категорії вищої школи, але I-II рівнів акредитації. Експериментальна робота проведена на матеріалах підготовки бакалаврів. Однак дослідженню бракує окреслення перспектив розширення і поглиблення підготовки майбутніх педагогів до організації дитячої музично-ігрової діяльності в контексті наступності професійної освіти вчителя початкових класів у ВНЗ III-IV рівнів акредитації (бакалавр – спеціаліст – магістр).

5. У роботі початкової школи об'єктивно виокремлюються навчальний та позаурочний навчально-виховні процеси. Організація музично-ігрової діяльності дітей в кожному з них є специфічною. Відтак, потрібно чітко визначити, в яких умовах досліджується організація музично-ігрової діяльності молодших школярів – на уроках, у позаурочному чи у цілісному навчально-виховному процесі?

6. Робота грамотно оформлена, тому в цьому сенсі особливих зауважень не виникає. Хочеться тільки побажати звернути увагу на деякі стилістичні недоречності, що зустрічаються в тексті дисертації, наприклад: "оволодіння якісною інтегративно-теоретичною підготовкою" (с. 10, с. 127, с. 137 та ін.), "підготовка студентів безпосередньо до керівництва естетичним вихованням школярів" (с. 19), вживання "напрямок" (с. 61) замість "напряму" тощо).

7. У додатках дисертації, з нашого погляду, варто було цілісно презентувати авторську програму "Практикуму з організації музично-ігрової

діяльності учнів початкової школи” (попри те, що вона аспектно аналізована в тексті дисертації).

Наші зауваження мають переважно рекомендаційний характер і не знижують загальної високої якості роботи. Сформульовані автором теоретичні висновки і практичні рекомендації достатньо аргументовані. Дисертантка виявила добру психологічну, музичну і методичну ерудицію, а також володіння сучасними методами педагогічного дослідження й аналізу його результатів.

Додамо, що автореферат адекватно відображає зміст дисертації.

Уважаємо, що дисертація Наталії Костянтинівни Мар'євич з теми “Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів” є самостійним завершеним й оригінальним дослідженням у галузі теорії і методики професійної освіти, відповідає вимогам МО України, що ставляться до такого типу робіт, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук,
професор

Куц

Н.В. Кудикіна

1.09.2015 р.

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
СТВЕРДЖУЮ

Засідуючий відділом кадрів
Інституту педагогіки НАПН України

Кудикіної Н.В.

Вз / [Signature]